

створення науково-технічної та інноваційної продукції; розширення кола спеціалізованих установ, яким можуть надаватися державні гарантії у якості забезпечення повернення грошових коштів за кредитами, що спрямовані на фінансування інноваційних проектів суб'єктів господарювання; вдосконалення процедури майнового страхування інноваційних проектів; запровадження пільгового оподаткування суб'єктів малого інноваційного підприємництва тощо.

Список використаних джерел:

1. Атаманова Ю.Є. Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України: монографія / Ю.Є. Атаманова. – Х.: Факт, 2006. – 256 с.
2. Михайловська О.В. Світовий досвід державної підтримки інноваційних процесів / О.В. Михайловська // Актуальні проблеми економіки. – № 11. – 2005. – С. 101–109.
3. Нежиборець В.І. Правове забезпечення національної інноваційної системи в Україні: питання теорії і практики / В.І. Нежиборець, О.П. Орлюк, С.Ф. Ревуцький. – К.: ПП «Чех», 2005. – 105 с.
4. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 39. – Ст. 351.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 41. – Ст. 546.

АНДРЕЙЦЕВ Владислав Володимирович,
кандидат юридичних наук

**СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ І СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ ІЗ ОБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОЇ
НЕБЕЗПЕКИ (ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ)**

У юридичній літературі зазначається, що за чинним законодавством правосуб'єктність може виступати як загальна, спеціальна і одиночна (індивідуальна) стосовно фізичних осіб⁷⁶. Певною мірою спеціальна правосуб'єктність пов'язується із діяльністю юридичної особи – суб'єкта господарської діяльності для якого характерні такі ознаки, як:

- а) організаційна єдність;
- б) наявність майна, що знаходиться у її розпорядженні;
- в) майнова відокремленість у складі майна її засновників;

⁷⁶ Скаун О.Ф. Теорія держави і права. Підручник. Консум. Харків. 2001. – С. 356-358.

г) цільове призначення як господарюючого суб'єкта;

д) можливість брати участь в господарському обороті, набувати прав і виконувати зобов'язання від свого імені;

е) бути позивачем і відповідачем у суді;

ж) нести самостійну майнову відповідальність, що у конкретному Законі України „Про об'єкти підвищеної небезпеки” від 21 січня 2001 року⁷⁷ (далі – Закон) відноситься до повноважень суб'єкта господарської діяльності, якому за цим Законом надається правова можливість набувати спеціальної правосуб'єктності шляхом здійснення господарської діяльності, пов'язаної із об'єктами підвищеної небезпеки за умови виконання ними додаткових зобов'язань щодо ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки, їх державної реєстрації, декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки, проведення експертизи декларації безпеки, надання дозволу на експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки на підставі заяви про отримання такого дозволу та доданих до неї обов'язкових документів (декларації безпеки, договору обов'язкового страхування відповідальності за шкоду, яка може бути заподіяна аваріями на об'єкті підвищеної небезпеки, плану легалізації і ліквідації аварії, копії дозволу на будівництво / або реконструкцію об'єкта підвищеної небезпеки, висновки відповідних експертиз, передбачених Законом, копії рішення відповідної ради про надання згоди на розміщення об'єкта підвищеної небезпеки на території відповідного населеного пункту, якщо місцем знаходження є така територія та відповідний письмовий дозвіл на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки відповідного уповноваженого органу (обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, виконавчих органів селищної або міської рад).

Отже, ми маємо ситуацію подвійного правового статусу суб'єкта господарської діяльності – правосуб'єктної особи, що уповноважена на здійснення господарської діяльності, як суб'єкта господарського права із загальною правосуб'єктністю (господарської правоздатністю і дієздатністю та

⁷⁷ Голос України. – 2001. – 6 березня. № 42.

крім того уповноваженого суб'єкта на здійснення господарської діяльності, пов'язаної із об'єктами підвищеної небезпеки (спеціальною правосуб'єктністю на експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки, що має підтверджуватися спеціальним дозволом на експлуатацію об'єкта підвищеної небезпеки (спеціальною правосуб'єктністю) відповідно до вимог спеціального Закону – спеціальної правосуб'єктної особи на здійснення діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки.

В цій частині заслуговують на увагу погляди проф. Грудницької С. М. про те, що помилково вважати, що правосуб'єктність позбавлена конкретного характеру і, що вона не динамічна. Вона не є для суб'єкта права статистичною, незмінною і змінюється разом з ним.

Відтак, найбільш виправдано у визначенні поняття правосуб'єктності як категорії абстрактної виходячи з її оцінки не як статистичного елемента правового статусу, фіксуємого право набувати права і обов'язки, а діалектичної властивості суб'єкта тієї чи іншої галузі права⁷⁸.

Важливе і наступне зауваження автора про те, що правосуб'єктність в сучасній системі права носить галузевий характер і кожний її галузевий різновид має свої особливості, які не можуть бути висловлені через універсальну статистичну категорію правоздатності⁷⁹.

Тому, завданням досліджень полягає у тому, щоби виявити особливості галузевої правосуб'єктності⁸⁰ без знання якої неможливі об'єктивні узагальнення⁸¹.

Наступне вказує автор, в дійсності в кожній галузі права правосуб'єктність має свою специфіку, оскільки володільці господарської правосуб'єктності мають здатність до організації і здійснення господарської діяльності⁸², пов'язаної із об'єктами підвищеної небезпеки, що обумовлює

⁷⁸ Грудницкая С.Н. Хозяйственная правосубъектность государственных предприятий. Проблемы теории и практики. Монография. Донецк. Юго-Восток. – 2001. – С. 163.

⁷⁹ Грудницкая С.Н. Вказ. праця. – С. 163.

⁸⁰ Лебедев К.К. Понятие и содержание хозяйственной правосубъектности. // Лебедев К.К. Правосубъектность по гражданскому и хозяйственному праву. Ленвуз. Сб-к. Л., Ленинградск. ун-т. 1983. – С. 3-11.

⁸¹ Грудницкая С.Н. Вказ. робота. – С. 164.

⁸² Грудницкая С.Н. Вказ. праця. – С. 164.

наявність у цих суб'єктів господарського права спеціальної правосуб'єктності, що визначається характером господарської діяльності, пов'язаної із об'єктами підвищеної небезпеки, тобто об'єктами ризикового характеру, що ймовірно передбачає настання у будь-який час відповідної загрози техногенного (антропогенного) або природного характеру, що може викликати аварію і настання негативного впливу аварії на працюючих та інший персонал, що підпадає в орбіту поширення аварії, заподіяння шкоди матеріальним об'єктам та іншим соціальним цінностям та об'єктам природної спадщини.

Важливо також з'ясувати, що спеціальна правосуб'єктність суб'єктів господарювання можлива виключно на підставі загальної правосуб'єктності (право та дієздатності) оскільки зазначений Закон вказує на те, що спеціальна правосуб'єктність може виникати лише у суб'єктів господарської діяльності, які виконують спеціальні зобов'язання щодо ідентифікації безпеки, її декларування, державного обліку і реєстрації об'єктів підвищеної небезпеки, планування локалізації і ліквідації аварії на об'єктах підвищеної небезпеки, отримання письмового дозволу на експлуатацію *об'єктів підвищеної небезпеки*.

Отже, загальна правосуб'єктність (праводієздатність) є первинною і обов'язковою передумовою виникнення спеціальної правосуб'єктності у осіб господарської діяльності, як суб'єктів господарського права, що беруть зобов'язання експлуатувати об'єкти підвищеної небезпеки на підставі юридично-значимих фактів-одержання письмових дозволів спеціально уповноважених органів на їх підготовку та надання суб'єктам господарської діяльності з отримання правовстановлюючих документів – дозволів юридично посвідчується їх право на здійснення господарської діяльності, пов'язаної із небезпечними об'єктами.

Спеціальна правосуб'єктність характеризується відповідно наявністю спеціальних прав та обов'язків таких господарюючих суб'єктів (суб'єктів господарської діяльності).

Зокрема, вказаний Закон зобов'язує суб'єкта господарської діяльності, пов'язаної із об'єктами підвищеної небезпеки:

а) вживати заходів, направлених на запобігання аваріям, обмеження і ліквідацію їх наслідків та захист людей і довкілля від їх впливу;

б) повідомляти про аварію, що сталася на об'єкті підвищеної небезпеки, і заходи, вжиті для ліквідації її наслідків, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування та населення;

в) забезпечувати експлуатацію об'єктів підвищеної небезпеки з додержанням мінімально можливого ризику;

г) виконувати вимоги цього Закону та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність об'єктів підвищеної небезпеки у тому числі міжнародно-правових актів, актів та договорів Європейського Союзу з метою адаптації законодавства України до чинних актів Європейського Союзу.

В цій частині, назва, яка зазначена в Законі не співпадає із термінологією, що міститься у Директиві Ради Європейського Союзу 96/82 ЕС від 9 грудня 1996 року, яка застосовується до підприємств, на яких небезпечні речовини присутні у кількостях рівних або таких, що перевищують встановлені порогової маси.

Закон покладає значну частину зобов'язань на суб'єктів господарської діяльності в той час, як зазначена Директива покладає виконання вимог та зобов'язань на оператора під яким в ст. 3 Директиви вказуються самостійний або корпоративний орган, що експлуатує підприємство або об'єкт, що володіє ним, або це передбачений національним законодавством орган, що наділений вирішальними економічними повноваженнями по його технічній експлуатації. Також Директива виходить із того, що підприємство означає весь контрольований оператором район, в якому небезпечні речовини присутні на одному або декількох об'єктах, включаючи загальну або його власну інфраструктуру або ж діяльність.

Директива також пов'язує настання великих аварій, що пов'язані з небезпечними речовинами, тобто речовинами, суміші або їх зібрання та які присутні в якості сировини, продукту, побічного продукту, відходів або

проміжного продукту, включаючи речовини, відносно яких є підстави вважати, що вони можуть призвести до виникнення аварій.

Причому, під великою аварією розуміється така подія, як аварійні викиди, пожежу або вибух, що сталися в результаті неконтрольованих змін у процесі експлуатації підприємства в розумінні Директиви, що призводить до серйозної небезпеки із безпосереднім або уповільненим ефектом: а) для здоров'я людей; б) для навколишнього середовища на території підприємства; в) або за його межами та пов'язаними із небезпечними речовинами.

Для уточнення розуміння підприємства наводиться промисловий об'єкт, як технічний підрозділ підприємства на якому використовуються, виробляються, відвантажуються, складуються небезпечні речовини. Тому категорія „промислового об'єкту” включає все обладнання, споруди”, мережу трубопроводів, виробничі механізми, інструменти, приватні залізничні колії, доки, розвантажувальні набережні, що обслуговують об'єкт, пірси, склади або аналогічні споруди, які знаходяться на плаву або інші конструкції, необхідні для експлуатації об'єкта.

В цій частині доцільна відповідна концепція Закону щодо однозначного сприйняття практикою, застосованих термінів у Законі та Директиви Ради Європейського Союзу 96/82 ЕС.

Особливого розмежування потребує категорія „оператор”, як орган управління об'єктів підвищеної небезпеки суб'єкта господарської діяльності, який несе відповідальність за дії щодо поводження джерела підвищеної небезпеки, тобто небезпечної речовини у відповідних кількостях, що дає підставу вважати їх джерелами підвищеної небезпеки і застосування абсолютної відповідальності суб'єкта господарської діяльності за неправомочні дії або бездіяльність оператора, який для визнання суб'єктом майнової відповідальності мав би наділятися відповідним майном або коштами у встановлених межах.

На оператора, відповідно до Директиви покладаються відповідні функції щодо надання повідомлення, які стосуються діяльності підприємства,

характеристики небезпечних речовин, їх кількісний склад, фізичний стан, надання протоколу безпеки, як документа-доказу, що політика порушення великих аварій та адміністративна система забезпечення безпеки як ефективний інструмент її виконання вже створені і реалізуються в життя відповідно до інформації, що спрямовується до компетентного органу щодо реалізації Директиви, а також доказати, що небезпеки настання великих аварій ідентифіковані та прийняті відповідні заходи з метою попередження настання великих аварій та обмеження їх негативного впливу для людей та навколишнього середовища.

На оператора покладається також зобов'язання доказати компетентному органу, що розроблені внутрішні плани діяльності у надзвичайній ситуації є достатніми для розробки відповідних зовнішніх планів з метою прийняття необхідних заходів на випадок великої аварії та доказати, що в проекті конструкцій, експлуатації і технічному обслуговуванні і ремонту промислового об'єкта, складу, обладнання і будь-якої інфраструктури, неналежним чином враховані і є надійними.

З нашого погляду, доцільно привести в єдину систему назву документа щодо безпеки у формі протоколу Безпеки, їх єдиної внутрішньої структури та переліку питань щодо забезпечення безпеки для уникнення великих аварій.

Особливо єдині підходи мають бути сформульовані щодо загальної та спеціальної правосуб'єктності власників об'єктів підвищеної небезпеки та юридичної відповідальності суб'єктів господарювання за порушення режиму безпеки об'єктів підвищеної небезпеки, порушення вимог інформування про заходи безпеки та інформування про наслідки великих аварій, оскільки ні в Законі, ні в Директиві 96/82 ЕС про це зовсім не йдеться, хоча це має практичне значення для осіб, які експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки.

Означене вище дає підстави для наступних висновків. Чинне законодавство, що регулює господарську діяльність, пов'язану з об'єктами підвищеної небезпеки, зокрема Закон поширює свої приписи на суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з експлуатацією об'єктів, здатних

викликати загрозу оточуючому середовищу, здоров'ю і життю людини внаслідок можливих аварій в галузях промисловості, які за своїми наслідками виходять за межі національних кордонів, тобто мають транснаціональний характер, і тому обумовлюють відповідні механізми правового регулювання, включаючи інформування країн, на територію яких можуть поширюватися наслідки великих аварій. Український законодавець імплементував норми міжнародних конвенцій та Директив Ради Європейського Союзу з урахуванням загальноприйнятих правил щодо право та дієздатності осіб та встановив особливості щодо здійснення господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами на яких виготовляються, використовуються, переробляються, зберігаються та транспортуються небезпечні речовини та інші небезпечні фактори, покладаючи на таких господарюючих осіб здійснення низки заходів щодо ідентифікації безпеки обліку, державної реєстрації, декларування рівня безпеки таких об'єктів та надання спеціального дозволу відповідним господарюючим суб'єктам на експлуатацію таких об'єктів, встановивши тим самим спеціальну правосуб'єктність суб'єктів господарської діяльності, пов'язаної з небезпечними об'єктами підвищеної безпеки.

Автор окреслює зазначену особливість у правовому регулюванні зазначених правовідносин, сприйняв спробу порівняти механізм, закладений в основу Закону та Директиви Ради Європейського Союзу 96/82 ЕС, яка в принципі регулює означені питання в Європейському співавторстві.

Проводиться відповідний аналіз зазначених документів, вказується на загальне та особливе у механізмах правового регулювання Європейського Союзу та України з метою гармонізації законодавства в цій сфері правовідносин, які в Україні очевидно відносяться до сфери господарського законодавства. ставиться питання про подальшу кодифікацію ГК України шляхом внесення змін та доповнень окремою главою, в якій пропонується зосередити приписи щодо регулювання господарської діяльності, пов'язаної з експлуатацією об'єктів підвищеної безпеки, встановлення абсолютної відповідальності суб'єктів господарської діяльності, які не виконують

встановлені законодавством зобов'язання, що на них покладаються чинним законодавством України з урахуванням особливостей правового регулювання, закладених в основу Декларації Європейського Союзу.

УДК 340.116 : 37.014

***АНДРЕЕВА Дарья Евгеньевна**
кандидат юридических наук
доцент кафедры гражданского и хозяйственного права
Государственное ВУЗ «НГУ»*

К ВОПРОСУ КАЧЕСТВА (КАЧЕСТВЕННОСТИ) ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ В ПРАВЕ

Обеспечение равных условий доступа к качественному образованию, реализация конституционных гарантий права граждан на образование, создание правовых условий для интеграции образовательной и научно-исследовательской деятельности, использование новых образовательных технологий, введение современных форм обучения, пересмотр режима управления и финансирования образовательных учреждений, и других изменений в системе образования должно сопровождаться их законодательным оформлением, реконструкцией основного массива законодательных норм и своевременным обновлением правовых механизмов.

Образование – важный аспект современной жизни, оказывающий огромное влияние на будущее всей страны. От уровня и качества образования в стране зависит количество «спецов» в каждой отрасли хозяйствования, возможность их самовыражения и способность приносить пользу в своей сфере деятельности, а значит, улучшать экономическое и культурное благосостояние нации и государства.

На наш взгляд, не смотря на полисемантичность дефиниции «образовательное право», данный термин определяет векторность развития системы образования в целом.

Объектом образовательных отношений являются духовные блага. В отличие от объектов интеллектуальной собственности, объекты